

- 26 Makkhali Gosālo je jedan od šest vjerskih učitelja, Buddhinih suvremenika. On je vjerovao u stupnjevanje egzistencije, te je smatrao da svaka individua ima beskrajno postojanje, ako ne po sebi, ono po vrsti kojoj pripada. Svijet je sistem u kome sve ima svoje mjesto i određene funkcije — za slučaj tu nema mjesta. Ta doktrina o fatalnosti stvari poriče bilo kakvu djelatnost i posljedicu te djelatnosti.
- 27 Nigaṇṭho Nātaputto je jedan od šest vjerskih učitelja, Buddhinih suvremenika. Smatraju ga heretikom.
- 28 Saṅkajyo Belaṭṭhiputto je jedan od šest vjerskih učitelja, Buddhinih suvremenika. On je skeptik; i po njegovu učenju treba izbjegavati probleme i kloniti se davanja suda, jer konačni odgovori na pitanja leže izvan domašaja spekulacije. On uči da pažnju treba otkloniti od besplodnog istraživanja i usmjeriti je na očuvanje duševne smirenosti.
- 29 Ajito Kesambali je jedan od šest vjerskih učitelja, i spominje se u *Pitakama* kao suvremenik Buddhin. On se naziva *titthaka* ili heretik; bio je vrlo omiljen i imao velik broj sljedbenika. Bio je nihilist koji nije vjerovao ni u dobro ni u zlo.
- 30 Pakudho Kaccāyano je jedan od šest vjerskih učitelja, Buddhinih suvremenika. Poučavao je doktrinu ne-djelovanja.
- 31 Caṇḍāla je čovjek niskog društvenog položaja i nalazi se izvan kasata.
- 32 Pukkusa je također čovjek niskog društvenog položaja, Nearijac.
- 33 *Samaṇa* je pālijski oblik sanskrtskog *śramaṇa* i znači lutalicu, lutalicu-isposnika, pobožnog lutalicu.

LITERATURA

- Banerji, SC.: *An Introduction to Pali Literature*, Punthi Pustak, Calcutta, 1914.
- Geiger, W.: *Pali Literature and Language*, University of Calcutta, Calcutta, 1956.
- Ghosh, N. W.: *Early History of India*, Indian Press, Allahabad, 1964.
- Katičić, R.: *Stara indijska književnost*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1973.
- Kosambi, D. D.: *Culture et civilisation de l'Inde ancienne*, F. Maspero, Paris, 1970.
- The Milindapanho* pali text edited by V. Trenckner; Published for the Pali Text Society by Luzac and Co., London, 1962. (1. izd. 1880)
- The Questions of King Milinda* translated from the Pali by T. W. Rhys Davids, Dover Publishing, Inc., New York, 1962. (u dva sveska) 1. izd. 1890, 1894.
- Zimmer, H.: *Philosophies of India*, University Press, Princeton, 1974.
- Winternitz, M.: *Geschichte der indische Literatur*, K. F. Koehler Verlag, Stuttgart, 1969, 3. vols

prijevod

PUBLIJE VERGILIJE MARON

PUBLIUS VERGILIUS MARO

37

(70. pr. n. e. - 19. pr. n. e.-1981)

DVIJETISUĆA OBLJETNICA SMRTI

NAPOMENA

Posvećujući prijevodni dio časopisa Vergiliju, redakcija podsjeća na netom minulu dvijetisuću obljetnicu pjesnikove smrti. Tekstovi koji su ovdje objedinjeni, bez obzira na razlike u provenijenciji, u autentičnosti i u estetičkom dometu, djelić su onoga korpusa koji se još u antici vezao uz ime mantovanskoga pjesnika; djelić koji je stoljećima, na svoj način, pridonosio stvaranju književne legende o njemu.

KOMARAC

Napomena

Premda, među ostalima, i Lukan i Stacije i Marcijal vjeruju u Vergilijevo autorstvo „Komarca“ (*Culex*), danas se on gotovo s potpunom sigurnošću odriče Vergiliju. Elementi Vergilijeva stila prisutni u epiliju ovakva sadržaja navode se kao najbolji dokaz da je riječ o autoru koji je, mjestimično na prilično nespretan način, pokušavao oponašati Vergilija.

38 Određen broj autora ističe paralele u stilu „Komarca“ (a i cijelog Vergilijeva dodatka) i Ovidijevih dijela. Većina, ipak, pozivajući se također na analize stila, smješta ovaj epilog u kasno Augustovo doba.

Spjev je parodijski, dakle izrazito neepski. Događaj anegdoteske naravi iznosi se, međutim, ostentativno epskim stilom. „Komarcu“ u rimskoj epskoj tradiciji odgovara ep *Βαρραχομωμῆα* u grčkoj, homerskoj epskoj tradiciji.

Izvršenačnost stila dovodi do mjestimične nepreciznosti izraza, što otežava razumijevanje teksta.

Kompozicijske cjeline jasno su razlučene, ali nisu uravnotežene.

- 1 – 41. proemij.
- 42 – 57. izlazak pastira na pašu.
- 58 – 97. pohvala pastirskom životu.
- 98 – 161. opis luga.
- 162 – 201. centralni događaj – napad zmije i smrt komarca.
- 202 – 384. komarčev izvještaj o podzemnom svijetu.
- 385 – 414. podizanje spomenika komarcu.

Tekst je preveden prema izdanju W. V. Clausena, *Appendix Vergiliana*, Oxford, 1967, a stihovi 21, 27, 133, 199, 245, 309 prema Leovu izdanju, *Culex*, Berlin, 1891.

Bilo je šale — Oktàvije, — Talija sviraše vitka,
zatim smo pleli i mrežu, nježnu kao u pauka;
Bilo je šale: zbog komarca neka se ove
skladaju pjesme i neka se šalom usuglasi priča
s glasom o slavi vladara. Makar i zavisti bilo:
tko se upusti u to da kudi šale i Muzu
glasinom bit će nošen lagan poput komarca.
Kasnije silnijim glasom tebi će pričati Muza
naša, kada nam sigurne plodove vrijeme donese,
da ti se izglađe pjesme, dostojne naravi tvoje.

Ponos Latone i velikog Jupitra, od zlata porod,
Feb će nam biti vladar i začetnik pjesme,
glasne pokrovitelj lire — bilo da odgaja njega
Arna koju oplakuje himerska voda iz Ksanta,
ili se njime Astèrja diči, il' parnaška stijena
koja odasvud rogove pruža sa širokog čela;
nju, dok svira, oplakuje val kastalijski bistri;
zato, — ukrasu vode pijerijske, — idite, sestre:
vi, Najàde, slavite boga plešući kolo!
I ti, sveta Palo, kojoj dolaze uvijek
sigurna poljska dobra, neka ti na brizi bude
njega tvojih lugova zračnih i zelenih šuma.
Tvoja briga me vodi i lutam kroz spilje i polja.

Ti pak, u kog se s pravom pouzdaje stranica ova,
časni Oktàvije, mojem se pothvatu kradom primakni,
božji dječaće, ne pjeva tebi pjesma o ratu
Zeusovu tužnom, ostavlja
flegrejsku zemlju koju su Giganti napili krvlju.
Niti Lapite ne zove ni Kentaure na borbu.
Sunce na istoku ognjem ne pali trojanske kule,
nije prokopan Atos, i okov u veliko more
bačen ne traži kasnu slavu u knjigama mojim.
Niti Helespont ne tuku kopita konjska, dok Grčka
strepri pred Perzijancem koji stiže odasvud;
nego se nježnim stihom blage sastavljaju pjesme
koje se, koliko mogu, raduju Febovu plesu.
Ovo je za te, sveti dječaće, neka se tvoja
čuvena slava bori da svijetla ostane vječno,
neka ti položaj bude na časnome mjestu i neka
rodne ti godine slave zaslužan život i svima
dobrima drag i sjajan! No, vratimo sad se početku.

Već je u nebeske kule išlo ognjeno sunce,
 i u kolima zlatnim mahalo bakljama sjajnim,
 zora je kosom crvenom u bijeg nagnala tamu.
 Koze već je iz štala na obilju nagnao pašu
 pastir, pa se na najviše popeo vrhove brda,
 tamo gdje blijeda trava široke pokriva humke.
 Već po šumi i trnju lutaju, već se i kriju
 u dolinama; već i lunjaju pòsvudā brzo,
 čupaju zelenu travu lagano ugrizom blagim.
 Dok se za hridi opustjele drže, za vrljetne spilje,
 brste i maginje koje vise i pružaju grane;
 dosežu i u grmlju lakomo vinjage guste.
 Jedna visoke vrhove čupa i ugrizom grabi
 ili mekanu vrbu il' jolšu mladu što nikne,
 druga traži meko trnje u grmlju, a treća
 iznad potoka stoji i promatra odraz u vodi.
 Pastirska srećo, (ako netko siromašan život
 otprije nije zamrzio, sklon da po svaku cijenu
 hvali bogatstvo) — dākako, tebe ne poznaju brige
 koje u dušmanskome srcu razdiru lakome duše!
 Ako, naime, nije dvaput asirskom bojom
 bojena vuna koju je atalsko dalo bogatstvo,
 u kući ako sa stropa ne pritíštu lakome duše
 blještavo zlato, naslikan ukras i sjaj što se ne zna
 kakvoj koristi služi, tad radost neće ni čaša
 pružiti koju su Alkon i Boet udubli nekoć;
 cijenjen nije ni biser iz školjke indijskog mora.
 Naprotiv, čisto bi srce pružilo tijelo na nježnu
 travu šarènu od pupova, kada rasvjetala zemlja
 bojama krasi kićena polja u proljeće slatko.
 Onaj koji je sretan dok svira močvarna trska,
 koji daleko od varke i jala dokono živi,
 pun je snage dok ga ù svōj skriva ogrtač
 tmolijska loza koja na trsu se blista zelenu;
 radost mu pružaju koze rosno svježega mlijeka,
 šume i plodna Pala i u dolinama mračne
 spilje u kojima uvijek novi izvori teku.
 Zar bi vodio itko poželjniji, sretniji život,
 nego onaj što promatra, čiste duše i čudi,
 izdalèka, i nije spoznao pohlepne moći
 niti pogubne ratove, i od krvavih borbi
 snažne vojske ne strepi, i ne otkriva prsa
 strašnim neprijateljima da bi hramove božje
 sjajnim uresio plijenom i prešao među imetka.

45

50

55

60

65

70

75

80

85

Bog mu je izrađen srpom, nije ugladen vješto.
 Lugove njeguje on i ima uz usjeve poljske
 cvijeće što mirise miješja kao panhajski tamjan.
 Njemu je počinak sladak, čisti su njemu užici,
 brige jèdnostāvne; teži ovome, svaki
 osjećaj ravna, na srce ovu je stavio brigu:
 počinak miran i sreću bilo sa čim u životu,
 i da u ugodnom snu odmara umorno tijelo.
 Blago, Pani, i ti, o najljepša livado s vrelom
 Hamadrijada, koje je svaki štovao pastir
 kao Hesiodov takmac — makar i ne tako lijepo,
 ali ipak mirna srca provodi život.

90

95

Dok se u takvome poslu pastir oslonjen o štap
 brine na žarkome suncu i dok se obične pjesme
 bez vještine milozvučne kratkom sastavljaju trskom,
 Hiperionova žega s kola upravlja zrake
 i na nebeskom svijetu polaže granice sjajne;
 zatim u dva oceana baca pohlepni plamen.
 Dok ih goni pastir, već su potražile koze
 sasvim plitak prijelaz u bistroj, žubornoj vodi,
 koji ostaje modar kraj saga od trave zelène.
 Već se nasred puta sunce dovezlo, kad je
 pastir u guste sjenovite šume pognao stoku.
 Tad ih je spazio tamo daleko u zelenom lugu,
 tvojem, delska božice; ondje je svladana bijesom
 nekoć Agava Kadmeida od Bakha bježeći stigla;
 počiva ona u spilji, a po vrhuncima hladnim
 nekad je divljala strašne okaljajući ruke i smrću
 krvavom kasnije platila kaznu zbog sinove smrti.
 Ovdje također Pani u zelenoj plesahu travi,
 tu su i Drijade mlade, Satiri vodili kolo
 s društvom Najada. Nije zadržavao Orfej
 šume toliko i Hebar, da stane uz obalu, pjesmom,
 božice hitra, kòliko zaustāvljajū tebe
 sretnice koje ti plesom vedre lice veoma.
 Sama je priroda mjesta pružala zaklon uz šapat
 vjetra i ponovo krijepila umorne ugodnom sjenom.
 Prvo se u dolini nagnutoj dižu široke
 i visoke platane, među njima bezbožnik lotos,
 bezbožnik koji je odnio itačke drugove tužne,
 dok ih je — strašan domaćin — vezane držao slašću.
 One — što im je tugom promijenio Fàetont tìjela,
 koji je spržen i bačen sa sprega ognjonogih konja

100

105

110

115

120

125

— Helijáde, saplevši ruke u tanana debla,
 svuda su odjeću sjanu širile napetim granjem. 130
 Zatim ona kojoj vječne ostavi jade
 Demofòont zbog čije su nevjere plakali mnogi;
 „nevjerni Demofòonte” — djevojke kažu i sada.
 Za njom hrastovi što su sudbonosne pjevali pjesme,
 hrastovi prije životnog sjemena Cerere znani. 135
 S prvom brazdom Triptolema njih je zamijenilo klasje.
 K tome i pinija, lađe Argo veliki ukras;
 šume ukrašava ona čupavim granama tankim,
 kao da rastom visokim nastoji dotaći zvijezde;
 tu je i stablo crnoga cera i žalosni čempres. 140
 Ostaje još i bukva i bršljan sjenovit što veže
 grane da udarce bratske ne bi zadavio jablan
 koji se penje polako do vrhunaca samih;
 bojom oslikava žuto-zelenom grozdove cvijeća.
 Do njih je tu i mirta svjesna stare sudbine. 145
 Ptice, dok sjede na prostranim granama, pjevaju slatke
 pjesme koje odzvanjaju svuda raznovrsnom glazbom.
 Ispod stabala teče hladna izvorska voda
 koja, u mirnom toku stvorena, žubori tiho.
 Posvuda ptica glasom ispunja uši, i ovdje 150
 svadljivi glasovi odaju one što muljem i vodom
 griju i kupaju tijela, a jeka pojačava zvuke
 cvrčaka glasnih zbog silne vrućine što ječe odasvud.
 Svuda su okolo umorne kože ležale ispod
 žbunja visokog, koje je zrak u pirkanju sporom 155
 vjetra šumovitog nagnao da se zajedno njišu.
 Pastir, čim je kraj vrela u gustoj legao sjeni,
 odmah ispruži tijelo blagi usnuvši sanak.
 Nije se bojao ničeg, nego je miran u travi,
 sigurnom snivanju predao svoje umorno tijelo. 160
 Srcem je slatki san uživao prostrt na zemlji,
 sve dok slučaj nije naredio opasan udes.
 Dakle, u redovito vrijeme po istome putu
 vukla se ogromna zmija raznovrsno šaranog tijela.
 Side u veliko blato da se skloni od žege, 165
 srčuci pruženim drhtavim jezikom; otrovna daha,
 ljuskave obruče ona je široko vitlala putem;
 njuh joj je ravnao pogled tako da dospje svugdje.
 Već se sve više i više valjala naprijed i natrag;
 (prsa se dižu u plamenom sjaju, a i na vratu 170
 visokom diže se glava, kojoj kresta odozgo
 izrasla bliješti i bojana poput grimiznog plašta,

dok joj na strašnom licu trzaju vatrene oči):
 osmatra okolo sebe, kad silna odjednom spazi 175
 kako pastir stada leži nasuprot. Tad stade
 žešće prijetiti šireći oči i zapreke strašna
 lomiti snažnije grabeći, bijesna što joj se našlo
 nešto na njezinu putu. Prirodna oružja sprema:
 plamti u duši, bjesni siktanjem, lice joj sijeva;
 vitla amo i tamo izvite obruče tijela, 180
 svuda putem otječu kapi krvave sluzi,
 dah joj razdire ždrijelo. A njega, kome se sve to
 spremalo, prepadne prvo komarčić, hranjenik vlage
 i upozori ubodom žalca da pobjegne smrti.
 Ondje gdje iznad zjenice oči rastvaraju kapke, 185
 tamo je starčevu vjeđu prirodno oružje lako
 ranilo. Poskoči bijesan i njega smrvljena u smrt
 pošalje, da mu se duša smještena posvud u tijelu
 razleti, zastane razum. Tada opazi zmiju 190
 kako ga strašnim pogledom izblíza gleda, pa odmah
 hitro, kao bez duše, i jedva priseban natrag
 jurnu. Desnicom strgne veliku granu sa stabla
 (ostaje dvojba: da li je pomogla volja bogova
 ili slučaj, ali je svakako imao snage 195
 svladati strašnu ljuskavu neman koja se valja).
 Dok se opire ona i gadno navaljuje natrag,
 čestim joj udarcem ranjava kosti na krestavoj glavi.
 Hitar u svakom pogledu — a to je bila vrlina:
 nije je vidio prije, ni bio zaslijepljen strahom;
 to mu je manje bojazan strašna sputala pamet. 200
 Vidjevši zmiju gdje sasječena ugiba, sjedne.
 Već se rađa noć i tjera erebski dvopreg,
 a i troma večer sa zlatne silazi Ete,
 sjene su narasle dvaput, kadli se, dognavši stado,
 vratio pastir željan odmoriti udove teške. 205
 Čim mu tijelo obuzme najlakši sanak i kad je
 ono potpuno počínku predalo umorne ude,
 tada mu prikaza stigne komarca koji mu stade
 prijekore pjevati poradi tužnog udesa smrtnog.
 „Čime sam” kaže „zaslužio, te sam prisiljen doći 210
 do ovakve sudbine? Kroz bezdan nosi me vjetar
 jer mi život tvoj od vlastitog bijaše draži.
 Ti se ovdje lagano griješ u ugodnom miru,
 otet strahovitoj smrti — ali podzemlje moju
 utrobu tjera da letskoj rijeci prepliva vale. 215

Nose me, plijen sam Haronov. Jesi li vidio kako
svijetle svetišta pogubna s bakljama sjajnim na pragu?
Ovdje Tisifona, koju zmije posvuda krase,
plamenom maše i bičem strašnim, dok je odostrag
Kerber — kako mu plamte usta od lajanja groznog! 220
S vratova njemu se ježe odasvud pognute zmije
kojima krvavi krugovi očiju sijevaju vatru.
Jao, zašto uslugu ne slijedi dužna zahvalnost,
kad sam te vratio gore iz samog predvorja smrti?
Gdje su za odanost zahvale, gdje je za odanost hvala? 225
Nestala bestraga! Znači, sada čak ni na selu
nema Pravde ni negdašnje Vjere? Opasnost za drugog
vidjeh, bez obzira na se ostavih vlastitu sreću.
Ista me čeka sudbina: za uslugu dobivam kaznu.
Neka je kazna smrtna, samo dok želja se cijeni. 230
Neka se usluga uzvraća! Eto, prelazim pustoš,
kroz daljku pustoš u cimerske šume me nose,
dok se uz mene tužne gomilaju svakakve kazne.
Ondje sjedi golemi Ot što je zmijama sapet,
tužan je dok iz daleka gleda Efijaltu lance, 235
nekoć su probali oni do vrha se uspeti svijeta.
Titij, Latono, tjeskobni spomenik tvojega bijesa
(odviše nepomirljivog) leži i jedu ga ptice.
Bojim se među tolike, bojim se, stupiti sjene!
Vrhom tek viri iz rijeke onaj što božju je hranu
nektarsku izdao; sad ga na stigijske pozvaše vode. 240
Njemu se uvijek vraća osjećaj suhoga grla.
Onaj što u daljini uz brdo kamenje valja,
gorka mu svjedoči bol da je prezreo božanske moći!
Počinak uzalud traži. Pustite, idite, sestre, 245
idite, vama je luč Erinija užgala tužna.
Brak je začela kao Himen, a skončala smrću.
Evo, jedna uz drugu gomile zbite su guste,
tu je kolhidska majka u divljem bezboštvu luda,
koja jednoj djeci sprema zloćudne rane. 250
Djevojke jadne zbog pandionskog svoga potônstva,
glas im zove 'Itis, o Itis', dok bionski vladar
kao pupavac bijedni u gibliju tuguje zraku.
Ali tu su i nesložna braća Kadmove roda:
oni upućuju ljute i pogubne poglede jedan 255
drugom — odavno odbojni jedan nasuprot drugog,
jer su im mokre od bratske krvi bezbožne ruke.
Jao, patnje li nikad promjenljive! Nose me preko,
dalje na razne strane, daleke osobe gledam;

vode me, plivati moram do elizijskog vala. 260
Putem Perzefona pratnju polubožica tjera
nositi baklje pred njom. Ovdje Alkestida čeka
sasvim lišena briga, jer je Admetu mužu
groznu sudbinu spriječila nekoć pod Halkedonom.
Itačka supruga, Ikariotida zauvijek dična, 265
mari za ženski ponos dok je očekuje ona
strjelama divlja izbodena hrpa prosaca mladih.
Što si, Euridiko jedna, u tuzi uzmakla takvoj,
a još uvijek na tebi, Orfeju, ostaje kazna?
Hrabar je doista kad je Kerbera držao blagim, 270
misleći da je božanstvo Dita milostivo ikom.
Nije ga niti Flegeton strašio vodama bijesnim,
niti tužno, crnilom zastrto kraljevstvo Dita,
niti podzemne kuće ni Tartar krvavom noći
zastrt i sjedište suda (teško, jer u njem je sudac — 275
sudac što poslije smrti prosuđuje životna djela).
Ali njega je sreća učinila prerano hrabrim:
već su stale i brze rijeke, a zvjerski je čopor
sjeo duž puta pokoran prijatnom Orfeja glasu;
već je i debla kraj duboko u zelenoj zemlji 280
maknuo hrast i stale su rijeke, a zvonke su šume
same od sebe požudno korom upijale pjesmu.
Čak je i dvopreg mjeseca koji po zvijezdama klizi
zastao; ti si, mjesečna djevice, konje u trku
držala i napustila noć da bi slušala liru. 285
Već te ona savladati mogla, Ditova žena,
i Euridiku vratiti mužu, ali je zakon
smrti i života i božici čak neumoljiv.
Ona, što je i suviše kušala podzemlja strogog,
predviđen put je slijedila, nije svrtala natrag 290
pogled i nije jezikom božji pokvarila poklon.
Ali, okrutni, najokrutniji Orfeju, ti si
tražeći drage poljupce skršio zapovijed božju.
Vrijedna je dozvole ljubav, no Tartar za dozvole ne zna.
Teško je misliti na to. Vas na časnome mjestu 295
nasuprot čeka četa junaka, ovdje su oba
Eakida, Pelej i Telamónova hrabrost
mirno se raduju zbog božanskoga oca, a braku
jednom i drugom Hrabrost i Venera dale su slavu;
robinja zarobi jednog, a drugog Nereide ljubav. 300
Tebe, druže njegov, s njime i u smrti slava
vezuje koja svjedoči kako su frigijske vatre
mrkom hrabrošću odbijene od argivskih lađa.

(Tko li ne bi ispričao raspuća takvoga rata
koja Trojanci su vidjeli, koja su vidjeli Grci,
kada se trojanska zemlja natapala velikom krvlju,
kao i voda Ksanta i Simoenta, kad je
uzduž sigejskog rta bijesni vojskovođa Hektor
prodro do brodovlja Grka, što su u dušama mrskim
vatrom i oružjem smrt i rane nanijeti htjeli.
Sama je Ida, bogata hrptima divljim, i sama
Ida je potomcima željnim pružala baklje
da se u pepelu cijela obala retejske hridi
nađe kad suzljivi plamen dohvati drvene lađe.
Ovdje je Telamonović junak suprostavljen bio,
pruživši štiti se borio; tamo je bio također
Hektor, najveći ponos Troje; obojica silni
kao tutnjava rijeke
oklopu, a i oružju on je usprkos uz Sigej
spriječio uzmak, a drugi Vulkanovim gvožđem od rana
zaštićen nastoji snažno od lađa odbiti napad.
Ovim se častima bio radovao jedan Eakid,
a i drugi kad je, natopivši dardanska polja
krvlju, s tijelom Hektora išao okolo Troje.
46 Opet se javlja gorčina, jer Paris je ubio njega,
ovom je hrabrost pala pod udarcem itačke varke.
Tu je neprijatelje doveo Laertov porod,
tada već pobjednik, i Dolona i tračkoga Reza;
već se Paladi raduje, kliče, pa ponovo drhti,
makar je snažan Kikonca se boji i Lestrigonca;
a i lakome Scile s mološkim psima za pasom,
etnejskog Kiklopa, i Haribde što ulijeva stravu;
još ga i grozni Tartar i blijeda jezera straše.
Ovdje je Atrid koji je potomak Tantala silni,
argivsko svjetlo, za čijeg je vladanja plamen stubokom
dorski sa zemljom savnio erihtonijske kule.
Trojo, koja si propala, Grke si kaznila, jao,
jer će oni propasti u helèspontsko more!
Mnogo je toga dokazalo takvu ljudsku sudbinu;
nitko neće bogat i uzdignut ići na nebo
darom vlastite sreće. Svaka blagodat strada
oružjem zavisti uvijek bliske. Morem je išla
argivska sila žureći domu i bogatom plijenu
erihtonijskih kula, u pratnji povoljnog vjetrova
ploveći pučinom mirnom, a Nereida iz vode
oblim je lađama stalno znamenja pružala mnoga,
kada se — nebeskim usudom ili zbog promjene zvijezda —

neba sjaj odasvud promijenio. Sve se zbog vjetrova
i zbog vihara posve uznemiri; valovi morski
kao da će k zvijezdama poći, kao da prijetu
da će zgrabiti sunce i sve zvijezde i da će
s tutnjavom nebo na zemlju pasti. Tu se čas prije
vojska radovala; sad je udes okružuje kobni,
i na kaferejskoj hridi usred valova gine
il' na eubejskom grebenu ili na egejskoj krupnoj
stijeni; sada svuda frigijsko oteto blago
cijelo brodolomno luta i plovi na morskome valu.

Tu su i drugi, po časti i hrabrosti ravni,
svi junaci što su zaposjeli središnja mjesta,
svi iz velikog svijeta što su se digli u Rimu:
Fabiji tu su, i Deciji, tu je Horacija srce,
tu je i stara Kamilova slava što umrijeti neće;
Kurcije, a i onaj što ga je odanog ratu
nekoć usred grada progutao voden i vrtlog,
pametni Mucije koji je tijelom podnosio vatru
(pred njim je strahom klonula snaga lidijskog kralja);
ovdje je Kurijs, saveznik hrabrosti slavne, i onaj
dični Flaminije sveto što tijelo predade vatru;
(s pravom dakle časna mjesta za takvo poštenje).
I Scipioni vođe, od njihovih brzih trijumfa
unaprijed uklete strahuju kartaške libijske kule.
Neka u svojoj hvali cvjetaju: prisiljen ja sam
prići mračnim jezerima Dita, bez Febova svjetla,
trpjeti pusti Flegetont; najveći Minose, tamo
zločinske razmatraš kazne na časnom sjedeći mjestu.
Već i životne prilike, već i prilike smrti
kazati tjeraju bičem strašne sučeve Kazne.
Ti si mi nevolje uzrok, no nećeš prisutan biti;
nego me olako slušaš dok su ti lagane brige.
Sve ćeš pustiti kao niz vjehar brzi što struji.
Odlazim, a da se nikad ne vratim: izvore njeguj,
i zelene lugove šuma i pašnjake, sretan,
neka u prhkom zraku riječi nestanu moje."
Tako rekavši nesta na kraju s riječima tužnim.
Kad ga brižnog ostavi umor od teška života,
bolno u duši stenjući nije mogao više
snositi patnju što ga s komarčevom obuze smrću,
pa je, koliko god je dala staračka snaga
(ipak je on u borbi savladao takmaca strašnog!)
mjesto uz potok koje se skriva lišćem zelenim

stao krasiti vrijedan i ograđivati kružno.
 Ponovo dršku je oružja upotrijebio da bi
 sa zelena busenja skinuo travnatu zemlju.
 Već je i njegova brižnost slijedeći začeto djelo
 stvorila nasutu hrpu, a zatim se dizao humak;
 s mnogo zemljane građe oblikovan je kružno.
 Uokrug spomenik ide građen od mramora lakog,
 postavljen s trajnom brigom na pamići. Ovdje i akant
 raste i ruža što se crvenila grimiznog stidi.
 Tu su i ljubice svake vrste i spartanska mirta,
 zatim i hijacinti, šafran s kiličkog polja,
 lovor, Febov veliki ponos, i crveni lovor,
 još i ljiljani, a i ružmarin uzgojen blizu,
 sabinska trava što djeluje slavno zbog tamjana starog,
 neven i bršljana sjaj s cvjetnim grozdima blijedim,
 cvijet koji sjeća na libijskog kralja. Tu je i trator,
 bumast zeleni i lopočika vječno u cvatu;
 ondje ne manjka ni narcis što je zbog slavne ljepote
 plamtio vatrom ljubavi prema vlastitu tijelu;
 još je svakojakim cvijećem što ga proljeće pozna
 bio zasijan humak. Tada je smjestio sprijeda
 nadgrobni natpis što je tihim kazivao glasom:
MALI KOMARČE, TEBI PO ZASLUZI POSMRTNU POČAST
UZVRAĆA PASTIR KOJEM SI TI POKLONIO ŽIVOT.

Preveo Aleksandar Sunko

BILJEŠKE

(brojevi označavaju stihove)

- 1 Oktavije je vjerojatno budući August, tada još dječak.
- 14 Arna je mjesto u Likiji, Himera je čudovište iz doline rijeke Ksanta.
- 15 Asterija je Letina sestra koja je bila pretvorena u otok Del.
- 16–17 Ispod gore Parnasa, a iznad Delfa stoji stijena sa dva šiljka između kojih teče potok Kastalija.
- 19 Najade = Muze.
- 20 Pala je božica pastira.
- 28 Flegra je mjesto gdje su se Titani borili s bogovima.
- 29 Aluzija na legendarnu borbu tesalskog plemena Lapita i ljudi–konja Kentaura.
- 31 Atos je gora u čijem je podnožju Kserkso, ratujući s Grcima, dao iskopati kanal da spriječi njihov prolaz.
- 63 Atal (2. st. p. n. e.) je pergamski kralj čuven po bogatstvu.
- 67 Alkon i Boet su legendarni kovači i skulptori.
- 75 Tmol je gora u Lidiji s istoimenim božanstvom.
- 77 v. 20.
- 87 Panhaja je ime nekog otoka u Indijskom oceanu.
- 94 Pani su šumska božanstva. Blago = stoka.
- 95 Hamadrijade su šumske Nimfe.
- 101 Hiperion je otac Sunca.
- 111 Agava je u bakičkom zanosu rastrgla sina Penteja.
- 116 Drijade – uglavnom znači isto što i Hamadrijade (stih 95).
- 117, 268 i dalje. Orfej je legendarni pjevač i pjesnik koji je ljepotom pjesme savladao sve prepreke i sišao u podzemni svijet da izmoli povratak za preminulu Euridiku. Bilo mu je dozvoljeno da je vodi pod uvjetom da se putem ne osvrće na nju, ali on nije odolio iskušenju.
- 118 Hebar je rijeka u Traciji.
- 125 Na otoku Lotofaga Odisejevi su mornari jeli lotosov cvijet i time izgubili volju za povratak u domovinu.
- 127–130 Helijade su Faetontove sestre koje su se u tuzi zbog njegove smrti pretvorile u jablane.
- 132 Filida se od tuge pretvorila u badem, jer je mislila da ju je napustio Demofont.
- 134 U Zeusovu svetišu u Dodoni svećenici su proricali budućnost po šuštanju „svetog hrasta“.
- 136 Triptolem je prvi čovjek koji je sijao žito.
- 145 Venerina svećenica Mirsina bila je pretvorena u mirtu.
- 150 Odnosi se na žabe.
- 202 Erebo je brat i suprug Nikte (tj. Noći).
- 218 Tisifona je jedna od Furija.
- 220 Kerber je čudovišni pas na ulazu u podzemlje.
- 234–235 Ot i Efijalt su Posejdonovi sinovi neizmjerne snage.
- 237 Titij je Gejin sin kažnjen zbog nasilja prema Leti.
- 240 Tantal.
243. Sizif.
- 246 Danajev kćeri su prve braćne noći poubijale muževe.
- 249–250 Medeja – ubila je vlastitu djecu da bi se osvetila mužu.
- 251–253 Tračanin Terej je pretvoren u pupavca zbog zlodjela prema dvjema sestrama iz Atene, kćerima Pandiona, Filomeli i Prokni. One su također pretvorene u ptice jer su mu iz osвете ubili sina Itisa.
- 254 tebanci Eteoklo i Polinik ratovali su jedan protiv drugog zbog vlasti.
- 262–263 Alkestida je dobrovoljno otišla u smrt umjesto muža Admeta.
- 265 Penelopa, vjerna Odisejeva žena.
- 268 v. 117.
- 271 Dit = Dis = Had ili Pluton.
- 272 Flegetont je rijeka u podzemlju

- 297 Eak je od Zeusa dobio besmrtnost i položaj suca u podzemlju.
Njegovi sinovi su Telamon i Pelej. Prvi se vjenčao robinjom Hesihonom, a drugi Nereidom Tetidom.
- 301 Pelejev sin Ahilej.
- 307 Ksant i Simoent su rijeke u Troadi.
- 327 Laert je otac Odisejev.
- 354 Hrid gdje su Grci doživjeli brodolom, jer im je pogrešan put pokazao eubejski kralj Nauplije.
- 361 Fabiji i Kurciji su dva poznata rimska roda.
- 362 Marko Furije Kamilo (4. st. p. n. e.) bio je slavan rimski vojskovođa.
- 367 Marko Kurije Dentat bio je vojskovođa.
- 406 Neznani cvijet nazvan po afričkom kralju Bokhu.
- 408 Narcis je mladić koji je umro od ljubavi prema sebi samome i pretvorio se u cvijet.

KRČMARICA

Napomena

„Krčmarica” (Copa) — kratka pjesma hedonističkog sadržaja — još je nejasnijeg autorstva od „Komarca”. U Vergilijev dodatak ubraja je Servije, ali ne i Donat. Wilamowitz ističe da ova pjesma upućuje više na Propercija nego na Vergilija.

Kao ilustracija umjetničkog efekta ove pjesme možda mogu dobro poslužiti riječi Jeana Hubauxa: „... autor ovog sjajnog i originalnog djela mora da je čitao kako Horacija, tako i Vergilija, jer s rijetkim uspjehom kombinira bukolike motive ‘Ekloga’ i radosne scene plesova i glazbe u ‘Odama’.”

Tekst je preveden prema izdanju E. J. Kenneya, *Appendix Vergiliana*, Oxford, 1967, a u stihu 25 prihvaćena je lekcija calybita = κυβηλιστής „stanovnik kolibe”.